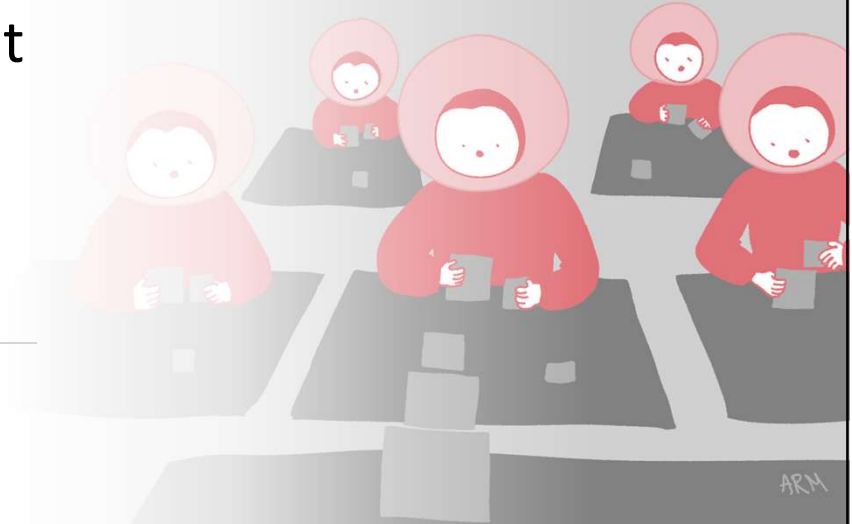

Hannah Arendt Totalitarisme

7

Petra Bolhuis
Maieutiek 2026

1

“Niets nieuws en toch totaal anders”⁽²⁶⁴⁻²⁶⁵⁾

Arendt beschrijft hoe de totalitaire beweging allerlei methoden gebruikt die zijn afgekeken van anderen.

- De propaganda van de reclame,
- De interne structuur van de maffia,
- De bezetting van andere landen van het kolonialisme
- Slavernij van alles wel de oudste methode
- Zelfs de concentratiekampen kenden we al van de Boerenoorlog.

Maar nieuw is in het totalitarisme is het verlaten van het utilitaire en het betreden van het gebied waarin alles mogelijk is.

2

Maieutiek_Totalitarisme_2026

2

Het onzegbare is gebeurd

“ Hier helpen noch politieke, noch historische, noch eenvoudige morele maatstaven, maar hoogstens het besef dat in de moderne politiek iets binnengedrongen is dat nooit had mogen binnendringen in de politiek zoals we die altijd begrepen hebben: het principe namelijk van alles of niets - alles, dat is een onbepaalde oneindigheid van menselijke samenlevingsvormen, of niets, want een overwinning van het concentratiekampstelsel zou voor het menszijn even onverbiddelijk de ondergang betekenen als het gebruik van de waterstofbom voor het menselijke ras. Er bestaan geen parallellen voor het leven in de concentratiekampen. De verschrikking ervan kan nooit volledig door de verbeelding gevat worden, om de eenvoudige reden dat die verschrikking zich buiten het leven en de dood ophoudt. Ze kan nooit volledig gerapporteerd worden, omdat de overlevende terugkeert naar de wereld van de levenden - die het hem onmogelijk maakt volledig geloof te hechten aan zijn voorbije ervaringen. Het is alsof hij een verhaal van een andere planeet te vertellen had.”

Maieutiek_Totalitarisme_2026

3

Wat gebeurde er in fase 5

1. Doden van de juridische persoon (275)
2. Moord op de morele persoon (280)
3. Afrekenen met de uniciteit van het individu (282)

Zolang niet alle mensen overbodig zijn gemaakt is de overheersing nog niet totaal.

Maar stelt Arendt vast nu we dit een keer hebben gezien zal er steeds de verleiding zijn om het als middel weer in te zetten.

(citaat blz. 292)

4

Maieutiek_Totalitarisme_2026

4

De actualiteit van het verleden

1. Aanwijzen van objectieve vijanden en overbodigen en sancties en geweld tegen hen.
2. De openlijkheid van het geweld.
3. Behoefte aan beweging omdat de macht anders afbrokkelt door interne economische problemen of stagnatie. De werkelijke economie interesseert de beweging echter niet.
4. Desinformatie en de introductie van een mythisch verhaal waar mensen hun eerwereld kunnen terugwinnen die ze in voorafgaande grote economische en maatschappelijke veranderingen waren kwijtgeraakt.

5

Maieutiek_Totalitarisme_2026

5

Gevaar op herhaling (vervolg)

5. Groot verschil tussen intern gedrag en achterliggende ideeën ideeën en de redelijkheid aan de buitenkant. Niet iedereen 'weet dat alles mogelijk is' en dus onderschat de buitenwacht wat er gebeuren kan. Men grijpt terug op oude situatie van beloftes, wetten en redelijkheid, maar die gelden niet meer en zijn slechts facades.
6. Gebiedsuitbreiding, als voortzetting van de ontregeling die consolidatie voorkomt.
7. De geschiedenis wordt herschreven en de actualiteit gemanipuleerd.
8. Geen consistentie behalve dat de leider gelijk heeft, wie er toe doet weet wat hij bedoelde te zeggen. Wie niet meebeweegt is een vijand.
9. Verdwijnen van recht, rechtvaardigheid en utiliteit.

Maieutiek_Totalitarisme_2026

6

Gevaar op herhaling (vervolg)

- De partijen aan de macht hebben een 5de colonne door de desinformatie in andere landen. Zeker vandaag de dag door controle over sociale media en AI. (Xi, Poetin, Trump)
- Het idee van een ongehoorde meerderheid die niet gerepresenteerd wordt, roept op tot complot denken en een gebrek aan waarheidsvinding, onwelgevallige feiten zijn nepnieuw van tegenstanders.
- Als er geen echte gedeelde moraal meer is maar vooral economisch belang en macht tellen, dan zijn er gezonde morele reacties die echter direct ophouden waar het eigen belang wordt geschaad. Dit zien we individueel én politiek.
- Gebrek aan vertrouwen in instituties zoals overheden, rechtspraak zorg en media maakt het andere verhaal plausibel. En mensen die er cynisch van worden doen zelf mee aan de disruptie. 'Iedereen doet het' maakt op die manier het verhaal over een amorele strijd van allen tegen allen waar.

Maieutiek_Totalitarisme_2026

7

De voorbeelden van deze tijd

De oorlog tegen Oekraïne en de tweede termijn van Trump maken een groot verschil in hoe we een dergelijke analyse lezen.

1. In 2017/2018 was de overeenkomst er een die vooral verwees naar opkomend extreem rechts in Europa en Amerika en opkomend islamitisch extremisme.
2. In 2022 leek het alleen nog te gaan over Poetin.
3. In 2023 komen er na militaire oefeningen meer berichten over Xi
4. In 2025 gaat het in toenemende mate over Trump en worden de uitbreidingen van drie machtssferen met elkaar in verband gebracht.

Maieutiek_Totalitarisme_2026 8

8

Een paar internationale voorbeelden

- Bij Trump de bestorming van het Capitool en nu zien we de paramilitaire groepen van ICE die alles mogen en niet te stoppen zijn. De ingreep in Venezuela en de dreiging richting Groenland.
- Bij Xi zien we m.b.t. dissidenten en Oeigoeren de kloof tussen extern (heropvoeding) en intern (marteling) toenemen. Ook internationaal staan Chinese burgers onder druk.
- Poetin lijkt voor Trump een overlegpartner, maar laat niets zien van beweging richting vrede. Zijn invloedssfeer neemt met drones en desinformatie nog steeds toe in Europa en elders waar hij bijvoorbeeld zijn soldaten werft.
- Alle drie willen meer en meer **alleenheerser** worden. Trump wil terugkomen bij de volgende verkiezingen, en is bezig zijn medestanders te organiseren, Xi heeft zichzelf voor het leven benoemd en zijn woord is nu letterlijk wet. Poetin wil vrede zegt hij, maar zijn gedrag wijst op voortzetting van de oorlog wat hem leider in oorlogstijd maakt met een eindeloze macht.

Maieutiek_Totalitarisme_2026

9

Vervolg

Alle drie **verdraaien de geschiedenis** en maken dat ook tot basis van (toekomstige) politieke interventies.

Poetin wordt ondertussen door de meeste mensen in Europa gezien als een oorlogszuchtige niet democratische leider wiens woorden niet betrouwbaar zijn.

Xi wordt nu (nog) gezien als betrouwbaarder, denk aan de toenemende contacten met China vanuit Canada. Zijn gebiedsuitbreiding lijkt zich in de directe omgeving af te spelen. Maar de vraag is of dat zijn lange termijn plan is. Immers zijn macht breidt zich in de rest van de wereld uit via de economie en het verhaal van de nieuwe zijderoute. Als je het kunt kopen hoeft je het niet binnen te vallen om macht te hebben.

Trump wordt in toenemende mate herkenbaar als totalitair leider. Maar nog te vaak laten andere politici zich verleiden om te denken dat met hem afspraken te maken zijn. In de VS zien wat Arendt over de inzet van paramilitairen schrijft. Er wordt geweld gepleegd uit zijn naam en al naar gelang hij de politieke draagkracht en zijn macht inschat gaat hij het opeisen of afwijzen. (zie ook college 4 /5)

10

Maieutiek_Totalitarisme_2026

10

Nederland

In 2014 geeft de AIVD voor het eerst naast waarschuwingen voor fundamentalisme in de Islam ook waarschuwingen af voor rechts-extremisme in Nederland “ Rechts-extremisme kent sinds 2014 een (lichte) opleving, vooral door een groeiend anti-islamsentiment. De rassenleer van een ‘studiegenootschap’ als Erkenbrand kan op termijn een bedreiging voor de Nederlandse democratie betekenen.”*

In 2023 komt een radicaal rechts genoemde partij democratisch aan de macht. De PVV is van 2 juli 2024 tot 3 juni 2025 de grootste partij in het kabinet Schoof tot Wilders de steun intrekt. Ondertussen staan de kranten en tijdschriften vol met analyses waarom rechts en extreem/radicaal rechts zo groeien in Nederland.

* bron <https://www.ad.nl/binnenland/aivd-islam-en-zwarte-piet-doen-rechts-extremisme-opleven>

Maieutiek_Totalitarisme_2026

11

Complotten en wantrouwen

Wat bijna alle onderzoekers waarnemen is een groeiend aantal uitingen van wantrouwen in politiek, media en instituties. Corona speelt hierbij een rol. Het oordeel of dat terecht is of niet is deel van het debat, waarbij feiten gaan lijden onder oordelen.

Onder het kabinet Schoof worden er een aantal besluiten genomen of in gang gezet waarvan duidelijk is dat ze niet rechtsgeldig zijn. De roep om welke politiek kleur je ook hebt de democratie te steunen begint vorm aan te nemen m.n. buiten het kabinet.

12

Maieutiek_Totalitarisme_2026

12

wie zijn de objectieve vijanden van nu?

- In Amerika staan eerst vooral illegalen onder druk. Zij waren de objectieve vijanden. Maar nu zijn ook alle mensen van kleur, 'woke' -van kranten tot wetenschappers-, vrouwen en de LGBT+ gemeenschap objectief schuldigen aan dat wat Trump in de weg staat om 'Amerika groot te maken'.
- Verdeel en heers hoort bij het totalitarisme. Arendt beschrijft de voortdurende zuivering die de werkelijkheid opsplitst in wij en zij. Dat levert vreemde negatieve verbanden op als een joods-communistische samenzwering. Maar ook de vreemde saamhorigheid van de elite, economische paupers en ex-soldaten. Nu schrijft Trouw* over de samenwerking tussen veelal witte rechts-radicalen conservatieven en zwarte mannen in de VS. Hun bindende factor is het antisemitisme.

*(<https://www.trouw.nl/auteur/lodewijk-dros/>)

13

Maieutiek_Totalitarisme_2026

